

od dragocjenih materijala, zatim *krzno, plašt, dar, uređaj...* Vrh opisuje *skupocjen* kao onaj koji se odlikuje vrijednošću, koji ima visoku cijenu (o predmetima i nakitu), uz primjere: skupocjena narukvica, skupocjen dragulj, skupocjeno crkveno ruho. Naveden je komparativ pridjeva – *skupocjeniji*.

Spada li svakodnevno potrebna riječ *odvod* u takve skupocjenosti? Prikladnije je reći da je popravak starih odvoda *skúp* i da ih zato treba čistiti pogodnim sredstvom da se ne bi začepili i zahtijevali popravak koji je doista *skúp*, a ne *skupocjen*.

Marija Znika

marija.znika@gmail.com

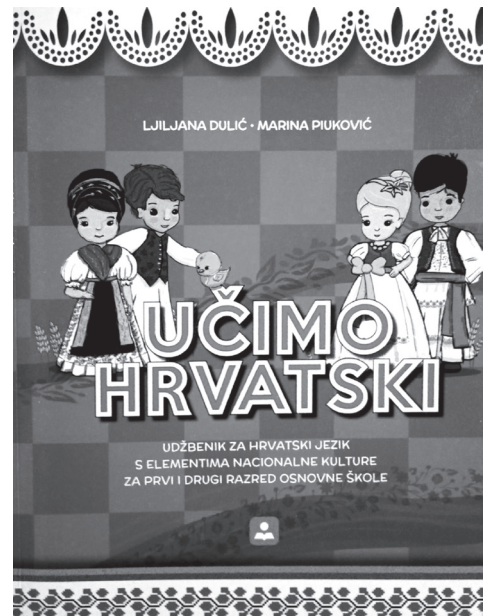
DOI <https://doi.org/10.22210/jezik.2024.71.13>

OSVRTI

UČIMO HRVATSKI: UDŽBENIK ZA HRVATSKI JEZIK S ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE ZA PRVI I DRUGI RAZRED OSNOVNE ŠKOLE

Ljiljana Dulić, Marina Piuković, *Učimo hrvatski: udžbenik za Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture za prvi i drugi razred osnovne škole*, Zavod za udžbenike, Beograd, 2022.

Neslužbeno je u školski sustav Republike Srbije hrvatski jezik prvi put ušao školske godine 2001./2002. uredbom Vlade Republike Srbije kojom je počela vjerska nastava u osnovnim i srednjim školama u Republici Srbiji. Hrvatski je jezik tada u školski sustav ušao preko rimokatoličkog vjeronauka. Potpuni cjeloviti program na hrvatskome jeziku u Republici Srbiji uveden je školske godine 2002./2003. usvajanjem Zakona o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina čime su Hrvati i službeno dobili položaj nacionalne manjine u Republici Srbiji. Tom je odlukom omogućeno i otvaranje prvog razrednog odjeljenja na hrvatskom jeziku u školskom sustavu Republike Srbije. Upravo za potrebe takvog obrazovanja 2022. godine, kada se obilježava-

valo i 20 godina od dobivanja statusa nacionalne manjine, iz tiska je izašao i udžbenik *Učimo hrvatski: udžbenik za Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture za prvi i drugi razred osnovne škole* autorica Ljiljane Dulić i Marine Piuković.

Udžbenik možemo raščlaniti na četiri dijela. Na samom se početku nalaze Riječ autora, Upute za korištenje udžbenika i

Upute za pokretanje QR kodova. Nakon tog uvodnog dijela slijede dva glavna dijela: dio udžbenika za 1. i dio za 2. razred, a na samom se kraju nalaze Podsjetimo se što smo naučili, Dodatak, Dodatni tekstovi, Pjesmarica, Sadržaj i Zahvala autorica udžbenika.

Udžbenik, kako mu i sam naslov kaže, namijenjen je učenicima prvog i drugog razreda osnovne škole. Autorice Lj. Dulić i M. Piuković obraćaju se u Riječi autora najprije učenicima, a zatim i učiteljima i roditeljima. U toj Riječi, također, navode kako je to udžbenik za predmet Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture u razrednoj nastavi u Republici Srbiji. To je izborni predmet. Pohađaju ga učenici pripadnici hrvatske nacionalne manjine, odnosno kako su autorice navele: „Bunjevački, Šokački i Srijemski Hrvati koji žive u Republici Srbiji.“ Predmetna je satnica dva puta tjedno po jedan sat i u rasporedu je učenicima uvršten u dvosat u jednom tjedno. Godišnja je satnica u obama razredima 72 sata nastave. Udžbenik je namijenjen učenicima koji se školuju po C modelu u Republici Srbiji (nastava na srpskom jeziku uz izučavanje izbornog predmeta Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture). U Uputama za korištenje udžbenika nalaze se razni simboli koji predstavljaju određene aktivnosti: *porazgovarajmo, dopuni, recept, isijeci, oboji, manje poznate riječi* itd., dok se u Uputi za pokretanje QR kodova objašnjava kako postaviti aplikaciju da bi se učenici mogli služiti i dodatnim multimedijским sadržajima koji prate gradivo udžbenika.

Dva glavna dijela, 1. i 2. razred, ustrojena su na isti način: svaki je naslov predviđen da se obrađuje dva sata, u dvosat, što je vidljivo jer je u gornjem desnom kutu pored svake nastavne jedinice napisan i broj nastavnog sata kada je predviđena obrada. U ponekim se nastavnim jedinicama nalaze i dva naslova u jednom dvosatu. Cijelo je gradivo u obama

razredima podijeljeno na četiri velike cjeline prema godišnjim dobima koja prate nastavnu godinu. I u obama je razredima svako to godišnje doba obilježeno istim simbolom i istim bojama: simbol je jeseni list smeđe boje i svi su naslovi pisani smeđom bojom, zimu simbolizira bijela snježna pahuljica i svi su naslovi pisani plavom bojom, znak je proljeća tulipan crvene boje i svi su naslovi pisani zelenom bojom, dok je ljeto prikazano naslovima žute boje i sunce je upotrijebljeno kao simbol. Jesen u 1. razredu obuhvaća 13 naslova, zima 17 naslova, proljeće 11 i ljeto dva naslova. U 2. razredu jeseni je pripalo 12 naslova, zimi 13 naslova, proljeću 12 i ljetu dva naslova.

Na kraju se 1. razreda, pod naslovom Provjeri što smo naučili, nalazi 20 pitanja na zaokruživanje s četirima ponuđenim odgovorima. Pitanja obuhvaćaju potpuno gradivo 1. razreda. Nakon pitanja slijedi uputa gdje se nalaze odgovori i tri opisna kriterija za vrjednovanje: zadovoljava (1 – 7 točnih odgovora), dobar (8 – 15 točnih odgovora) i ističe se (16 – 20 točnih odgovora). Na kraju se 2. razreda nalazi i provjera znanja pod naslovom Podsjetimo se što smo naučili koja obuhvaća 25 pitanja, no ovdje su, za razliku od 1. razreda, pitanja različite vrste. Prevladavaju zadatci u kojima učenici trebaju nadopuniti rečenice, zadatci povezivanja, zaokruživanje točnog odgovora s četirima ponuđenim odgovorima ili zadatci gdje učenici trebaju utvrditi radi li se o točnoj ili netočnoj tvrdnji. Nakon zadataka slijedi uputa gdje se nalaze točni odgovori i isti opisni kriteriji vrjednovanja, samo s drugačijim bodovima: zadovoljava (1 – 10 točnih odgovora), dobar (11 – 19 točnih odgovora) i ističe se (20 – 25 točnih odgovora).

U Dodatku se nalazi 15 dodataka u kojima prevladavaju crteži, slike koje učenici trebaju završiti, rješenja kvizova itd. To je radni dio udžbenika koji je predviđen ne samo za

crtanje nego i izrezivanje. Dodatni tekstovi obuhvaćaju 17 tekstova raznih književnih vrsta koji služe kao nadopuna tekstovima u glavnom dijelu udžbenika. Ti su tekstovi označeni duginim bojama na rubu svake stranice. Pjesmarica je označena ljubičastom bojom i obuhvaća tekstove i notne zapise 22 pjesmice. Nakon Sadržaja autorice se zahvaljuju svima koji su pomogli u nastanku udžbenika.

U obama razredima prevladavaju tekstovi pisani hrvatskim standardnim jezikom čime je i ispunjen cilj Pravilnika o programu nastave i učenja za drugi razred osnovnog obrazovanja i vaspitanja iz 2019. predmeta Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture. Zavičajni je govor zastupljen u tekstovima koji pripadaju dijelu predmeta koji se odnosi na kulturnu baštinu. Četiri su takva teksta u 1. razredu: strip *Poplašeno jaje* Balinta Vujkova, kratka pjesma koja se pjeva tijekom običaja *materice i oci* u vrijeme došašća, bunjevačka igra *Jastuk tanca* i pjesma *Zec Boga moli* koju izvode kraljice povodom blagdana Duhova. Pet je tekstova pisano zavičajnim govorom u 2. razredu: *Razlinkavi zec* Balinta Vujkova, pjesma narodne poezije koja se pjeva u vrijeme običaja *materice i oci*, *Disnotor i prelo* Nedeljke Šarčević, *Kraljička pisma* autorice Željke Vukov pisana za manifestaciju Dužijanica održanu u Zagrebu 2018. godine i šokačka dječja igra *Guščica*.

Ciljevi su predmeta Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture njegovanje svijesti o značaju uloge jezika u očuvanju nacionalnoga identiteta, osposobljavanje za tumačenje odabranih književnih i drugih umjetničkih djela iz hrvatske i svjetske baštine radi njegovanja tradicije i kulture hrvatskoga naroda i razvijanja interkulturalnosti (Službeni glasnik RS, 2019.) i u 1. i 2.

razredu, stoga su tekstovi razvrstani prema tome jesu li autori tekstova Hrvati iz Hrvatske i hrvatski autori podrijetlom iz Republike Srbije.

I u 1. i u 2. razredu najzastupljeni su hrvatski autori, kao i u Dodatnim tekstovima. Među autorima su Grigor Vitez, Luko Paljetak, Ivana Brlić-Mažuranić, Vesna Parun, Pajo Kanižaj, Sanja Pilić, Josipa Franjić Radulović, Milan Radić, Jadranka Čunčić-Bandov, Tamara Vrbanović itd. Hrvatski su autori iz Srbije zastupljeni u obama razredima, jedina je razlika u tome što ih je u 2. razredu dvostruko više, točnije šest. Ti su autori već spomenuti Balint Vujkov, Nedeljka Šarčević, Željka Vukov te Katarina Čeliković, Marina Piuković i Ljubica Kolarić-Dumić. Uvršteni tekstovi posljednjih triju nabrojanih autorica pisani su hrvatskim standardnim jezikom. Njihovi su tekstovi: *Zimska slikopriča* Katarine Čeliković, slikostih *Došašće* Marine Piuković i pjesmica *Vrijedna jesen* Ljubice Kolarić-Dumić. Hrvatski autori iz Srbije nisu uvršteni u Dodatne tekstove. Po jedan je autori iz svjetske književnosti u svakom razredu i u Dodatnim tekstovima: u 1. razredu uvršten je tekst *Zec i kornjača* Jeana de La Fontainea, u 2. razred Ezopova basna *Lisica i grožđe*, dok se u Dodatnim tekstovima nalazi indijska basna *Lav i zec*. Autori i autorice iz svih triju skupina nalaze se i u Pravilniku o programu 1. i 2. razreda predmeta Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture.

Ovaj je prikaz nastao s namjerom kako bi se i u Hrvatskoj upoznali s udžbenikom te kako ne bi ostao samo u okviru granica Republike Srbije i hrvatske manjine. Također, prikaz bi trebao potaknuti još veći interes za istraživanja o Hrvatima u Republici Srbiji na svim znanstvenim područjima.

Perica Vujić

pvujic@ffos.hr

DOI <https://doi.org/10.22210/jezik.2024.71.14>